

Do češtiny překládá díla skotské gaelské literatury. Za svou práci získala Petra Johana Poncarová Cenu Josefa Hlávky

Na základě výzkumu významného gaelského autora Dericka Thomsona se dr. Petře J. Poncarové, která působí na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK, podařilo vytvořit základy nové filologické disciplíny v ČR – studia gaelštiny a gaelské literatury. „Mám tendenci se chytat pozapomenutých témat. Když vidím nevyužitý potenciál, cítím puzení s tím něco dělat,“ říká oceněná překladatelka a literární vědkyně Poncarová.

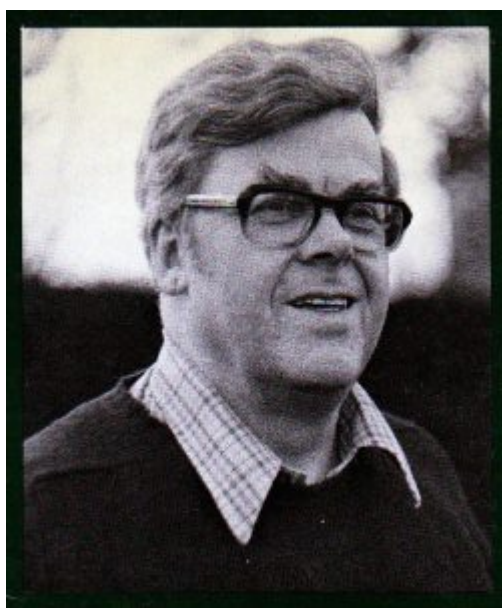
Ocenění nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových pro talentované mladé vědce obdržela Petra Johana Poncarová s dalšími jedenácti studenty a vědci z Univerzity Karlovy. Nadace ocenila především její doktorskou práci s názvem *The Political Poetry of Derick Thomson*, ve které se věnuje vedoucímu představiteli skotské gaelské literatury ve druhé polovině 20. století a na počátku století 21., jehož dílo zasazuje do širšího kontextu skotské kulturní historie.

„Kromě toho, že jeho sedm básnických sbírek patří k vrcholům moderní skotské poezie, to byl vlivný akademik, bez jehož publikací se dodnes nikdo v oboru neobejde, a také nesmírně činný a schopný organizátor, který se podílel na vzniku řady institucí a iniciativ, které přispěly k rozvoji gaelštiny,“ představuje v úvodu rozhovoru dr. Poncarová Dericka Thomsona. „Osobně se mi na něm líbí kombinace velké angažovanosti, nekompromisních nároků na kvalitu, praktičnosti a smyslu pro humor.“

Nadace zároveň ocenila předešlou činnost Petry J. Poncarové, která již dříve přeložila ze skotské gaelštiny román Tormoda Caimbeula Konec podzimu, přispívala do řady časopiseckých i knižních publikací a v roce 2017 vystoupila na 2. světovém kongresu skotských literatur v kanadském Vancouveru.

Proč jste si zvolila jako téma doktorské práce právě dílo Dericka Thomsona?

Ve skotské gaelské literatuře 20. století se tyčí dvě velké postavy: básníci Sorley MacLean (1911–1996) a Derick Thomson (1921–2012). MacLean se ještě na konci života dočkal celoevropské proslulosti a uznání a často je to právě jeho tvorba, která ke gaelštině a gaelské literatuře přitáhne nové lidi – ať už díky těsnému sepjetí jeho poezie s krajinou a dějinami Hebrid, nebo jeho charismatické osobnosti.

Když jsem se začala gaelskou literaturou zabývat podrobněji, zarazil mě nepoměr co do pozornosti, která je jim věnovaná. MacLean se již dočkal pomníků, komentovaných vydání svých básní a řady odborných pojednání, a na Thomsona jako by se pozapomnělo. A já mám tendenci se podobných pozapomenutých témat chytat – když vidím nevyužitý potenciál, cítím puzení s tím něco dělat.

Derick Thomson je úžasná postava. Když se člověk zamyslí nad

tím, co by mohl takový minoritní jazyk ve 20. století potřebovat, může se s trochou nadsázky vsadit, že to Dericka Thomsona napadlo a udělal to, a to velmi kvalitně. Kromě toho, že jeho sedm básnických sbírek patří k vrcholům moderní skotské poezie, to byl vlivný akademik, bez jehož publikací se dodnes nikdo v oboru neobejde, a také nesmírně činný a schopný organizátor, který založil a padesát let řídil nejvýznamnější gaelský časopis a podílel se na vzniku řady institucí a iniciativ, které přispěly k rozvoji gaelštiny.

Málo se ví, že to byl i nadaný prozaik a překladatel, který do gaelštiny překládal např. W. B. Yeatse. Podporoval také skotské hnutí za nezávislost, proevropskou orientaci země a spolupráci mezi malými národy a menšinovými jazyky. Osobně se mi na něm líbí kombinace velké angažovanosti, nekompromisních nároků na kvalitu, praktičnosti a smyslu pro humor.

Bylo pro vás obtížné pracovat na tématu, kterým se v českém prostředí dosud nikdo hlouběji nezabýval? Nebo to pro vás bylo naopak výhodou?

Je to zároveň výhoda i nevýhoda. Výhoda v tom smyslu, že jsem měla a mám pocit, že dělám něco zcela nového, co je relevantní nejen v českém prostředí, ale i ve skotském kontextu. Studium skotské literatury a kultury je v porovnání s anglistikou daleko mladší obor a gaelská studia jsou v mnohém ještě opožděnější – chybí komentovaná vydání, monografie i o nejzásadnějších autorech, o specializovaných publikacích si člověk může nechat jen zdát (nebo je sám napsat).

To je velká příležitost něco dokázat, ale zároveň je nutné udělat tu nejzákladnější práci, „spadework“, a teprve pak lze přejít k sofistikovanějším přístupům, které jsou běžné např. ve studiu anglické literatury. Díky podpoře katedry a institucí jako Anglo-Czech Education Fund i kontaktům ve Skotsku jsem neměla problém získat potřebné zdroje přímo na místě.

Narazila jste v průběhu zpracovávání dizertace na nějaké zjištění, které jste nečekala a které vás překvapilo nebo potěšilo? A naopak, narazila jste na překážky?

Můžu říct, že čím déle se Thomsonem zabývám, tím více ho obdivuji a neustále objevuji další aspekty jeho díla. Při práci na dizertaci jsem měla možnost důkladně prostudovat jeho novinářskou tvorbu a recenze, které existují pouze v gaelštině a z nichž se dá vyčíst mnoho o jeho politických názorech.

Díky dizertaci jsem poznala i řadu lidí z oboru, které jsem kontaktovala primárně kvůli Thomsonovi, protože se s ním osobně znali – patří k nim mimo jiné básník, překladatel a kritik Christopher Whyte, který u Thomsona psal dizertační práci a své první básně vydal v jeho časopise, nebo bývalý ředitel Rady pro gaelskou literaturu Ian MacDonald. Dnes jsou to moji přátelé a spolupracujeme na dalších projektech. S jejich pomocí jsem založila web věnovaný Thomsonovi a snažíme se dál propagovat jeho dílo.

Na čem pracujete dnes? Jsou další autoři a témata, na která se chystáte zaměřit?

Teď se nejvíc věnuji právě Thomsonovi. Mám to privilegium – a zároveň velkou odpovědnost – napsat vůbec první monografii, která mu bude věnována. Bylo nutné ji pojmut širěji než dizertaci a ponese název *Derick Thomson and the Gaelic Revival*. Podepsala jsem smlouvu se skotským nakladatelstvím Edinburgh University Press a kniha by měla vyjít na sklonku roku 2021 nebo počátkem roku 2022, tedy kolem Thomsonových výročí – sto let od narození a deset let od úmrtí. Kromě toho připravuji výbor z Thomsonovy gaelské prózy, která dosud nebyla vydaná knižně, a hesla pro velký biografický slovník skotských spisovatelů.

Přes Thomsona jsem ale objevila další výzkumný zájem – Ruaraidh Erskine of Mar byl dosti výstřední, ale pro mne naprosto fascinující skotský buditel, revolucionář a

spisovatel, který působil hlavně na přelomu 19. a 20. století, krasoduch a aristokrat ze staré skotské rodiny. Svou kosmopolitní orientací, organizačními schopnostmi a vysokými nároky na kvalitu v mnohém předznamenal Thomsonovo působení. Erskine psal v gaelštině symbolistní drama i detektivní povídky inspirované Sherlockem Holmesem a až dosud se jím nikdo podrobněji nezabýval.

Nadace ocenila nejen váš výzkum, ale další činnosti, včetně výuky a organizace mnohých akcí. Na které aktivity, které iniciujete nebo se do nich zapojujete, jste nejvíce hrdá?

Velice si cením možnosti uspořádat v Praze 3. světový kongres skotských literatur. Ten nám svěřila Mezinárodní asociace pro studium skotských literatur a vnímám to jako projev uznání našemu dosavadnímu úsilí v oblasti skotských studií i známku důvěry v jejich další rozvoj na půdě FF UK. Kongres připravujeme společně s prof. Martinem Procházkou, který jej řídí po odborné stránce, a s dr. Mirkou Horovu. Původně měl proběhnout v červnu 2020, ale kvůli pandemii jsme jej museli přeložit na červen 2021 a doufáme, že se bude moci uskutečnit v co nejúplnější podobě.

Zároveň bych zmínila studijního průvodce o Dericku Thomsonovi, který jsem sepsala pro edici Scotnotes a který by se měl používat zejména na středních školách a v prvních ročnících univerzit. Edice Scotnotes existuje již přes třicet let a vydává přibližně stostránkové publikace o nejvýznamnějších autorech a dílech skotské literatury. Můj průvodce věnovaný Thomsonovi by měl vyjít každou chvíli a jde o třetí svazek v dějinách edice věnovaný gaelské literatuře a vůbec první, který byl svěřen někomu mimo anglofonní prostředí. Mám z toho velkou radost, protože jde o reálnou možnost, jak ovlivnit vnímání Thomsonova odkazu ve Skotsku i v zahraničí mezi širokou veřejností.

Jaké předměty v současné době učíte na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK?

Tento semestr učím – vůbec poprvé – dvě paralelky povinného bakalářského semináře „Literatury na Britských ostrovech: od modernismu po současnost“. Britská literatura tohoto období mě dlouhodobě zajímá, byť jsem se jí zatím ve vlastním výzkumu příliš nevěnovala, protože Skotsko mělo přednost. Díky skvělým studentům je to velmi radostná a inspirativní práce. Ráda bych časem rozšířila i nabídku volitelných seminářů o skotské literatuře (loni jsem poprvé otevřela seminář Literatura skotských ostrovů) a jednou doufám dojde i na jazykové kurzy gaelštiny.

Tereza Šindelářová

Mgr. Petra Johana Poncarová, Ph.D., (*1988) působí na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK jako výzkumná pracovníce v rámci projektu KREAS a manažerka mezinárodního doktorského programu MOVES (Horizon 2020). Ve svém výzkumu se zaměřuje na moderní literaturu ve skotské gaelštině, zejména na tvorbu Dericka Thomsona, Sorleyho MacLeana a Tormoda Caimbeula. Překládá pro nakladatelství Argo a Host.